

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

Пономарьов О.С., Пазиніч С.М.

ОНТОЛОГІЧНИЙ СТАТУС СПІЛКУВАННЯ ТА ЙОГО ЛОГІКА

Анализируется онтологический статус общения как одной из жизненных потребностей человека и формы его бытия. Обоснована необходимость анализа и использования логики общения. Показана ее связь с этикой, психологией и культурой общения.

Аналізується онтологічний статус спілкування як однієї з життєвих потреб людини і форми її буття. Обґрунтовано необхідність аналізу та використання закономірностей логіки спілкування. Показано її зв'язок з етикою, психологією і культурою спілкування.

Ontological status of intercourse is analysed as to one of vital necessities of man and form of his life. The necessity of analysis and use of logic of intercourse is grounded. Its connection is shown with ethics, psychology and culture of intercourse.

Постановка проблеми. Буття сучасної людини, як і будь-який вид її матеріальної чи духовної діяльності завжди тією чи іншою мірою пов'язані з необхідністю спілкування з іншими людьми. Крім того, завдяки суспільній природі самої людини спілкування взагалі виступає однією з її основних життєвих потреб. Таким чином, воно виявляється внутрішньо іманентним не тільки самій людині, а й її буттєвому стану. Більш того, сам вихідний момент формування, розвитку й існування людської свідомості включає єдність таких трьох процесів, як пізнання зовнішнього світу, практична діяльність і спілкування. Характерно при цьому, що міжособистісне спілкування виокремилось у самостійний і досить розвинений вид діяльності, яка здійснюється за своїми власними законами і має керуватися своєю логікою. Дотримання її норм і вимог забезпечує бажану ефективність спілкування, а їх порушення чи, тим більш, свідоме ігнорування, може істотно знизити цю ефективність. Тому сьогодні надзвичайно важливого значення набуває дослідження проблем розробки та використання **логіки спілкування** як цілісної сукупності його закономірностей, норм і вимог.

Оскільки спілкування уявляється всім настільки звичним і зрозумілим, що в системі навчання, виховання й особистісного розвитку нашої молоді формуванню у неї логіки спілкування практично не приділяється належної уваги. Навіть в системі цілеспрямованої професійної підготовки менеджерів, яка передбачає вивчення студентами таких важливих для них дисциплін, як конфліктологія, психологія і етика спілкування тощо, питання логіки спілкування лишаються поза змістом навчальних планів і програм. Між тим логічно правильно побудоване спілкування забезпечує його належну ефективність, сприяє більш швидкому порозумінню між партнерами й оптимальному досягненню цілей цього спілкування. В першу чергу це стосується ділового спілкування, уміння дотримання логіки якого являє собою важливий елемент професійної культури фахівця. І навпаки, через незнання цієї логіки помітно знижується рівень не тільки культури, а й професійної та соціальної компетенції фахівця. Адже в сучасній структурі його професійної діяльності виконання соціальних функцій посідає вагоме місце, а спілкування виступає основним інструментарієм їх здійснення.

Зв'язок проблеми з актуальними теоретичними і практичними завданнями полягає в необхідності чіткого визначення змісту і сутності закономірностей логіки спілкування, формулювання її принципів, норм і вимог та їх впровадження в

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

навчально-виховний процес на всіх рівнях системи освіти. Це завдання уявляється тим більш необхідним, що саме в процесі навчання і виховання переважно і відбувається соціалізація людини, саме тут у неї закладаються стійкі навички спілкування і поведінки. Однак для успішного розв'язання цього складного і відповідального завдання треба спочатку визначитись з онтологічним статусом самого спілкування, сутністю його логіки та педагогічними умовами її застосування.

З позицій же філософії проблеми індивідуального і суспільного буття людини не тільки отримують певні точки перетину саме через спілкування, а й виводять нас на більш загальний рівень пошуку смислу існування людини та спроби «вписати» його в загальний контекст світобудови, усвідомлення спрямованості розвитку світу, суспільства і людини. Адже ці проблеми можуть бути розв'язані тільки в процесі спілкування і спільного обговорення певним колом зацікавлених осіб. І тут логіка спілкування набуває особливого значення як одна з визначальних передумов їхнього взаєморозуміння.

Нарешті, дослідження логіки спілкування відкриває можливості нового погляду на сутність самого феномену спілкування, на його природу, характер і основні види, на його цілі та буттєву роль у життєзабезпеченні людини, а також нормального функціонування і розвитку суспільства. Це особливо слід підкреслити, враховуючи те, що спілкування являє собою, взагалі говорячи, процес взаємодії не тільки особистостей, але і груп, причому в процесі цієї взаємодії відбувається становлення і розвиток особистості.

Результати аналізу наукових досліджень і публікацій з проблеми свідчать про досить парадоксальну ситуацію. З одного боку, сам феномен спілкування привертає достатню увагу дослідників. Різні його аспекти знаходять відображення в роботах Є.І. Головахи, С.О. Заветного, Л.Г. Зубенко, В.Г. Королька, В.О. Кудіна, В.М. Лавриненка, В.Д. Немцова, Л.С. Нечепоренко, Н.В. Паніної, Г.Г. Почепцова, А.О. Ручки, М.М. Тимченка та інших. Досить детально вивчені питання етики і психології спілкування, комунікативної компетенції та мовленнєвої культури.

З іншого ж боку, логіка спілкування, як, до речі, і логіка людської діяльності взагалі, ще не знаходить належної уваги, в науковій літературі відсутні глибокі дослідження її змісту та закономірностей. Відсутні також і методичні рекомендації стосовно формування логіки спілкування у школярів і студентів. Зміст переважної більшості підручників і навчальних посібників з логіки присвячений закономірностям коректного мислення з недостатньо чітким їх відображенням при трансформації думок у мовлення. У кращому разі в окремих виданнях розглядається логіка питань і відповідей. Однак людське спілкування зводиться і не може зводитись лише до діалогу «питання» – «відповідь», а часто взагалі може відбуватись на невербальному рівні. Однак воно також має свою логіку, підпорядковується певним закономірностям, може як сприяти досягненню цілей спілкування, так і перешкоджати йому.

Тому **мета статті** й полягає в уточненні онтологічного статусу феномену спілкування, у виявленні та аналізі закономірностей логіки спілкування, у визначенні впливу дотримання її норм і вимог на ефективність спілкування і спільної діяльності людей. Сама ж наявність істотного впливу характеру спілкування на результати спільної діяльності не викликає сумніву і підтверджується численними психологічними дослідженнями.

Показовим у зв'язку з цим уявляється висловлена свого часу думка одного з видатних американських бізнесменів, відомого автомобільного «короля» Г. Форда стосовно того, що «якби ми навчилися залагоджувати психологічні конфлікти в процесі праці, то я в найближчі десять років зміг би знизити собівартість своїх автомобілів більше, ніж я це зміг зробити за останні 15 років технологічними методами».

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

Сьогодні ми з впевненістю можемо стверджувати, що залагодження згаданих Фордом конфліктів було б набагато простішим, якби менеджери користувались рекомендаціями психології і логіки спілкування, які на той час ще не були сформульовані через відсутність відповідних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Аналіз онтологічних аспектів феномену спілкування дає можливість стверджувати про його складну і суперечливу природу, зумовлену тим, що воно виникає під дією як раціональних, так і емоційних чинників. Ця природа стає очевидною вже при визначенні цілей спілкування. Дійсно, згідно з визначенням, наведеним у психологічному словнику, спілкування являє собою «складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, породжуваний потребами спільної діяльності, який включає в себе обмін інформацією, вираження єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини» [1, с. 213].

Однак цілі спілкування не можуть обмежуватися лише потребами спільної діяльності. Спілкування виступає однією з надзвичайно важливих життєвих потреб людини і в цій якості має розглядатися як один з атрибутів особистісного і водночас суспільного буття людини. Людина завжди прагне до спілкування з іншими людьми, до самовираження, оцінки і схвалення своїх дій з боку оточення. Фактично людина тільки й набуває людяності, здатності творити предмети матеріальної і духовної культури завдяки тому, що має можливість вступати у комунікацію, висловлювати свої думки і почуття, спілкуючись із собі подібними. Час від часу людині не тільки самій хочеться зазирнути у сокровенні глибини своєї душі, а й поділитися ними з кимось з близьких, а то і взагалі випадковим зустрічним.

Однак логіка спілкування є надзвичайно складним поняттям. З одного боку, і вибір його цілей, і характер спілкування, і результати істотною мірою визначаються попереднім їх моделюванням у свідомості людини, тобто тим мисленням, яке дійсно відбувається за законами традиційної логіки. З іншого ж боку, досить часто спілкування, як, до речі, й інші дії людини, її діяльність і поведінка взагалі, носить спонтанний характер. Воно визначається на інтуїтивному рівні, і сама людина не в змозі пояснити, чим вона керувалась, вступаючи в той чи інший контакт і висловлюючи інколи дійсно випадковому співбесідникові свої думки і переживання. Однак і тут є своєрідна логіка, яку дослідники просто ще серйозно не розглядали. Одним з її проявів виступає той стан людини, в якому у неї і виникає гостра потреба поділитися цими думками і переживаннями, часто навіть не очікуючи якоїсь реакції у формі співчуття чи конкретної поради.

Однією з найбільш характерних особливостей міжособистісного спілкування взагалі й ділового спілкування, зокрема, є гармонійне поєднання у його структурі двох досить різнорідних процесів – мислення і діяльності, основні ознаки яких істотною мірою виявляються в характері спілкування та його ефективності. У зв'язку з цим і логіка спілкування істотною мірою пов'язана як з логікою мислення, так і з логікою людської діяльності.

Логіка ж діяльності має розглядатись як подальший розвиток системи наук, яку охоплює сучасна логіка. Адже її розвиток відбувався, незважаючи на застереження великого Канта, впевненого, що логіка з часів Аристотеля «не могла зробити ні кроку вперед, і, судячи з усього, вона уявляється наукою цілком закінченою і завершеною». На його переконання, «своїми успіхами логіка зобов'язана визначеності своїх меж, завдяки яким вона має право і навіть повинна відвернутися від всіх об'єктів пізнання і відмінностей між ними; таким чином, в ній розсудок має справу тільки з самим собою та зі своєю формою» [2, с. 19-20]. Однак логіка розвивалась і розвивається, вона не тільки удосконалює свої методи, а й розширює спектр своїх інтересів, коло яких сьогодні охоплює і міжособистісне спілкування.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

Це вимагає відповідної рефлексії над сутністю і призначенням як самої логіки, так і над природою спілкування. Необхідність у такій рефлексії є надзвичайно важливою тому, що спілкування як іманентний людському буттю атрибут має здійснюватись так, щоб завжди приносити очікувані результати. Крім того, демократизація суспільного життя, зростання освітнього і загальнокультурного рівня людей, їх духовний розвиток посилюють як потребу у спілкуванні, так і вимоги стосовно чіткого дотримання його логіки і загально прийнятих норм психологічного та морально-етичного характеру, культури спілкування (рис.1).

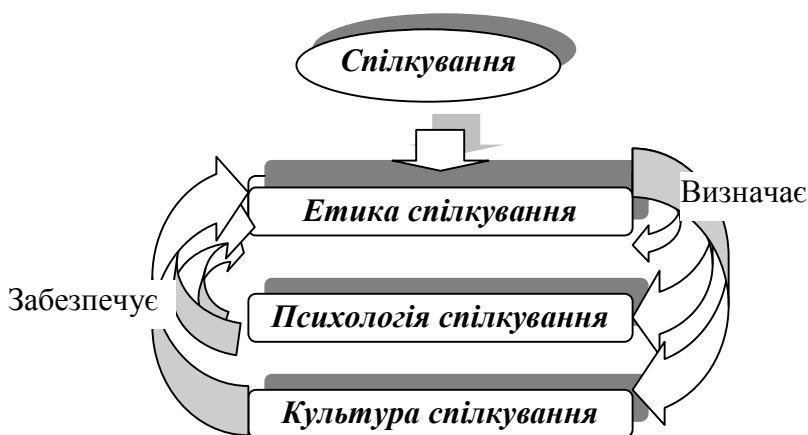

Рис. 1. Взаємозв'язок логіки, етики, психології і культури спілкування

Система взаємозв'язків логіки спілкування з його етикою, психологією і культурою має три таких аспекти. Сутність першого з них полягає в тому, що вказані атрибути спілкування виступають джерелами норм і обмежень, які накладаються на характер спілкування, тобто вони забезпечують зміст логіки спілкування і вимоги, якими вона керується. Другий аспект зв'язку виражає зворотний зв'язок, за яким логіка спілкування, у свою чергу, впливає на розвиток етики і культури спілкування і на певні прояви його психології. Крім того, роль обох цих аспектів істотно посилюють процеси глобалізації та зумовленого ними поширення масштабів міжкультурної комунікації.

Нарешті, третій аспект стосується того, що саме дотримання норм логіки спілкування забезпечує можливість взаєморозуміння між людьми, без якого їхня спільна діяльність взагалі неможлива. Цікавим прикладом цього може слугувати біблійська історія про спорудження Вавилонської вежі, яке стало неможливим, коли Бог, якому ця ідея не подобалась, просто змішав мови будівельників, і вони через це перестали розуміти один одного. Проблемам розуміння присвячені, зокрема, роботи О.О. Бодальова [5], Є.І. Головахи і Н.В. Паніної [6] та інші. Власне, ці проблеми формують нові напрямки розвитку філософської герменевтики, сприяють, наприклад, виникненню герменевтики педагогічної, управлінської тощо.

Аналіз наведеної схеми дозволяє стверджувати, що розробка і вивчення норм і положень логіки спілкування в системі освіти та наступне цільове їх використання як в діловій практиці, так і в повсякденних комунікативних зв'язках не зніматиме потреби людей у спілкуванні, а лише сприятиме його упорядкованості й підвищенню ефективності.

Така потреба зумовлена тим, по-перше, що невід'ємною частиною життя кожної людини виступає необхідність зустрічі зі своїми близькими, з друзями і знайомими, щоб порадитись з ними, розділити радощі або горе, надати їм або отримати від них належну психологічну підтримку. При цьому будь-які порушення логіки спілкування,

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

його етики чи культури, в тому числі прояви нещирості тощо, здатні звести нанівець його цінність, і спілкування у такому разі не зможе досягти цілей, які ставили перед ним його учасники.

По-друге, сьогодні істотно змінилися цілі, зміст і характер суспільного виробництва, спільної діяльності людей взагалі. У зв'язку з цим відповідних змін зазнають логіка, характер і культура ділового спілкування між ними. Спілкування поступово стає дедалі все більш чітким, більш прагматичним і цілеспрямованим, поступово втрачає свою емоційну забарвленість, щирість і сердечність. А це певною мірою безпосередньо впливає на якість відносин між людьми, на їхнє ставлення до виконання своїх виробничих функцій.

Виходячи з цього, чи не вперше в навчально-методичній літературі, автори спеціально навели спеціальний розділ, присвячений логіці ділового спілкування та її закономірностям у своєму підручнику [3]. При цьому ми глибоко усвідомлюємо, що надзвичайно складні реалії сьогодення істотно, причому переважно негативним чином, впливають не тільки на характер людського спілкування, а й на можливості вивчення і тим більш дотримання закономірностей його логіки у практиці спілкування.

Як справедливо зазначає Н.Є. Буланкіна, «кризові явища – руйнування навколишнього природного середовища, боротьба за ресурси, що стрімко виснажуються, зведення в норму жорстокості, культу грубої сили, войовничий індивідуалізм, примітивізація почуттів та інтересів, взаємне відчуження, прагнення до збагачення за рахунок інших, агресія і насильство у суспільстві – обумовили особливу гостроту проблеми гуманізації національних освітніх систем» [4, с. 14].

Така ситуація стала особливо помітною і набула характеру незворотної тенденції зі становленням і розвитком ринкових відносин, посилюючись сьогодні ще й через жорстоку світову фінансову кризу та її руйнівні наслідки для українського суспільства і національної економіки. Однак вона досить повільно набирає силу, оскільки суперечить українській ментальності колективізму й соціокультурним традиціям нашого народу, його моральним цінностям, в тому числі й духовним цінностям православ'я, які так активно прагне відроджувати церква.

Сьогодні ми стаємо свідками прояву фактично на новій моральнісній і ціннісній основі давнього принципу етики і логіки спілкування, який свого часу був сформульований ще Конфуцієм, а пізніше став трактуватися як одна з біблейських істин або як «золоте правило етики». Цей принцип полягає в тім, що слід *ставитися до інших людей так, як нам хотілось би, щоб вони ставились до нас*. Незавжно здогадатись, що істинним є і зворотнє правило: ми ставимось до інших людей так, як вони ставляться до нас. І хоча у цьому випадку ми керуємось скоріше емоціями, однак тут також простежується певна внутрішня логіка їх формування.

Уявляється цілком зрозумілим, що цей принцип має лежати і в основі як самої логіки вибору цілей і характеру спілкування, так і логіки цілей і завдань системи освіти, тобто в основі вибору цілей і змісту навчання, виховання і особистісного розвитку підростаючих поколінь. Проблема прищеплення їм норм логіки й етики міжособистісного і, зокрема, ділового спілкування, прагнення і готовності постійного їх дотримання набуває сьогодні особливої актуальності. Це пов'язано і з потужним негативним впливом, якого зазнає наша молодь з боку далеко не кращих зразків американського кіномистецтва з його відвертою пропагандою розпусти, культу насильства, бездуховності.

На жаль, значній частині учнів і навіть студентів сьогодні притаманний вкрай низький рівень загальної культури і культури спілкування, зокрема. Вони мало читають або взагалі не читають класичної художньої літератури, а якщо й читають, то переважно детективи. За цих умов дуже важливо, хоча й досить важко, сформулювати у

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

них потребу в постійному самонавчанні, самовихованні й самовдосконаленні протягом всього їх активного трудового і суспільного життя. Однак необхідно наполегливо переконувати молодь, що тільки за цих умов вона зможе успішно досягти своїх життєвих цілей, зможе успішно самореалізуватись як творча неординарна особистість.

І тут у великій нагоді могли б стати слова Конфуція, які виражають саму глибинну сутність логіки спілкування та його етики. Він вчив, що, перебуваючи поза домом, тримайтеся так, ніби приймаєте почесних гостей. Користуючись послугами людей, поведіться так, ніби здійснюєте урочистий обряд. Не робіть іншим того, чого не побажали б собі. Тоді ані в державі, ані в родині не буде невдоволення.

В ситуації перманентної політичної, соціально-економічної і соціально-психологічної кризи, в якій перебуває Україна і яка й викликає невдоволення широких верств населення, навіть просто усвідомлення молоддю вказаних принципів сприятиме їх втіленню у життя й істотному подоланню цієї кризи. Тому психології, етиці та культурі спілкування присвячена значна кількість навчально-методичної літератури. Як приклад, можна навести роботи [7-8].

Ще один аспект логіки спілкування, пов'язаний з його онтологічним статусом форми людського буття, полягає в тім, що саме у спілкуванні, у взаємодії людей відбувається узгодження суперечливих, а інколи й прямо протилежних цілей, інтересів і прагнень різних індивідів, тобто відбувається формування і узгодження цінностей, норм, ідеалів. Взаємний обмін думками, почуттями і настроями та іншими атрибутами душевного і духовного світу людини сприяє формуванню суспільної свідомості, яка і виконує функції контролю і регулювання суспільних відносин. Критеріями ж їх регулювання виступають узгоджені цінності, норми, правила тощо, дотримання яких і визначається логікою людського спілкування. Так не тільки замикається коло розглянутих явищ, а й забезпечується цілісність, системність та усталеність їх сукупності. Це являє собою основну умову самоорганізації і саморозвитку суспільства і людини в полі дії на них величезної множини різноманітних чинників об'єктивного і суб'єктивного, зовнішнього і внутрішнього, закономірного і випадкового характеру.

За допомогою спілкування людина вступає у різні види відносин – виробничі, політичні, моральні, дружні тощо – з іншими людьми. Всі вони пов'язані з обміном інформацією між учасниками спілкування. Особливу роль в сучасній суспільній практиці відіграє управлінське спілкування. Його мета полягає у здійсненні функцій керування людьми та їхньою виробничою діяльністю, тобто в її організації відповідно до обраних цілей, підтриманні її у заданому стані або зміні у бажаному напрямку. Оскільки управління людьми та їх колективами, а отже й відповідні відносини носять звичайно ієрархічний характер, управлінське спілкування здійснюється у формі певної сукупності вертикальних інформаційних потоків.

Керівник звичайно спілкується з виконавцями чи колективом з метою забезпечення успішного досягнення стратегічних цілей та вирішення поточних завдань. Тому структура потоків інформації в його управлінському спілкуванні включає: а) командно-директивну інформацію, що передається зверху вниз; б) зворотній зв'язок, тобто контрольну інформацію від підлеглих, яка передається знизу уверх; в) оцінну інформацію, тобто оцінку якості та характеру виконання персоналом отриманих завдань, яка також передається зверху вниз. Подібну ж структуру і характер інформаційних потоків має і педагогічне спілкування.

Дружнє ж, як і повсякденно-побутове спілкування здійснюється у формі горизонтальних інформаційних потоків, які відображають формальну рівність учасників спілкування. Постійна участь людини у такій взаємодії, де вона позбавлена відносин підпорядкування і директивного їх характеру, дає їй можливість критичного

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

осмислення отримуваної інформації і допомагає відсторонено подивитись на свої світоглядні та морально-етичні позиції, немов би збоку. Таким чином, вона отримує змогу вийти за межі власної культури, а фактично розширити ці межі.

При цьому неухильне дотримання логіки спілкування дозволяє людині всебічно і критично розглянути власний контекст світосприйняття, врахувати його оцінку іншими людьми. Ця логіка дає належний досвід спілкування з іншими людьми і ставить людину, певну групу чи суспільство в цілому перед питаннями, які ніколи б не виникали перед ними в умовах ізольованої системи. В процесі розв'язання цих питань відбувається суспільний розвиток та особистісний розвиток людини. Позбавлені ж можливості спілкування хоч людина, хоч соціальна група неминуче приречені на деградацію. Яскравим підтвердженням цієї тези слугують приклади Мауглі, дітей, які з певних причин опинялись серед диких звірів. При поверненні до людської спільноти вони так ніколи й не підлягали соціалізації і вже не ставали людьми.

В процесі спілкування між партнерами виникає психічний контакт, який сприяє обміну емоціями і може додатково створювати як позитивні, так і негативні чинники для взаєморозуміння, а отже і для досягнення цілей спілкування. Можливість встановлення бажаного характеру цього контакту істотною мірою залежить від комунікативних здібностей партнерів. Розвиток же цих здібностей помітно прискорюється й набуває нової якості, якщо його супроводжує оволодіння логікою спілкування.

Положення традиційної логіки як науки про закономірності коректного дозволяють усвідомити її значення в якості важливого інструмента для сприйняття, пізнання, освоєння, аналізу і коректного викладення інформації. Якщо ж згадати, що вона виступає обов'язковим і необхідним атрибутом ділового спілкування, то цілком очевидною стає роль логіки в досягненні цілей цього спілкування. Однак ця роль не обмежується лише забезпеченням коректного поведіння з інформацією. Спілкування, в першу чергу ділове спілкування, як специфічний соціальний феномен, підпорядковується вимогам своєї власної логіки.

Спілкування з іншими людьми являє собою невід'ємний атрибут людського життя і діяльності, який зумовлений соціальною природою самої людини. Воно супроводжує будь-яку сферу діяльності й притаманне кожній людині, яка вступає у спілкування з іншими людьми на роботі, на дозвіллі, в сім'ї, в процесі громадської діяльності тощо. Саме ж спілкування може бути закономірним і випадковим, довільним і примусовим. При цьому воно може здійснюватися з керівництвом та колегами по професії, з представниками владних структур та сфери послуг, зі знайомими й незнайомими людьми і навіть взагалі в процесі випадкових зустрічей.

Таке різноманіття видів і форм спілкування, цілком природно, визначає й різне їх значення як для самої людини, так і для справи, заради якої воно здійснюється. Тому, вступаючи в той чи інший вид спілкування, людина переслідує певні цілі, значущість яких для неї також не є однаковою. Більш того, існують ситуації, коли ми вступаємо у спілкування без будь-якої мети, якщо не вважати метою прагнення «вбити час», очікуючи якусь іншу подію. Особливо це є характерним для повсякденного або випадкового спілкування. Наприклад, інколи ми спілкуємось з пасажиром в транспорті по дорозі на роботу чи додому, обговорюючи погоду, політичні або спортивні події чи щось ще, не дуже значуще для нас.

Однак на відміну від повсякденно-побутового спілкування, яке полягає в розмовах на будь-які теми та нерідко відбувається без будь-якої конкретної мети, діловому спілкуванню притаманна обов'язкова наявність чіткої мети чи навіть цілої системи цілей. Узагальнено його основна мета полягає в обміні інформацією, необхідною для ефективного здійснення спільної діяльності та успішного досягнення

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

очікуваних результатів цієї діяльності. Логіка цілей ділового спілкування полягає в тім, щоб вони співпадали з цілями діяльності його учасників і були спрямовані на ефективне її виконання та усунення обставин, які цьому заважають; щоб вони не суперечили закономірностям самоорганізації і саморозвитку відповідних систем; щоб вони не суперечили правовим і морально-етичним нормам даного суспільства.

Якщо спілкування між учасниками спільної діяльності переслідує цілі, які не відповідають вимогам логіки вибору цілей або суперечать їм, воно не носить ділового характеру і є неформальним. Подібне спілкування також цілком можливе й досить часто дійсно має місце між працівниками. Це цілком природно, адже відносини між учасниками спільної діяльності можуть бути різними: симпатії та антипатії, поваги, визнання авторитету особистості, її ділової, політичної та культурної компетенції тощо.

Одна з характерних особливостей логіки спілкування, його культури і етики полягає в тому, що, по-перше, їх конкретні прояви істотно залежать від цілей спілкування, які, у свою чергу, значною мірою визначаються видами. По-друге, логіка спілкування, його етика і культура передбачають встановлення взаємного зворотного зв'язку між партнерами по спілкуванню. Цей зв'язок полягає у формуванні у одного партнера відгуку на висловлені іншим партнером думки і почуття, турботи і проблеми. Він визначає виявлення їхньої взаємної зацікавленості в успішному вирішенні обговорюваних проблем. Цей зв'язок допомагає сформувати між ними атмосферу співчуття і бажання зрозуміти один одного, він психологічно допомагає розділити труднощі іншої людини, увійти у її стан, відчути її проблеми як свої власні, формує готовність і бажання допомогти їй.

Цікаво, що це положення стосується найрізноманітніших видів і рівнів спілкування не тільки між своїми близькими, друзями чи колегами, а й навіть із зовсім незнайомими людьми в ситуаціях непередбачуваних випадкових контактів з ними. Цілком природно, що при цьому види спілкування, його логіка, цілі і форми будуть різними.

Все більш широкого розмаху набуває неформальне спілкування. Воно виступає одним з проявів демократизації суспільних відносин і підвищення життєвої активності людей. Особливо характерне воно для молодіжного середовища, у якому спілкування носить значною мірою груповий характер. Виникають і діють різні угруповання, учасників яких можуть об'єднувати спільні спортивні, музичні, релігійні, туристичні тощо інтереси. Посилюється діяльність органів студентського самоврядування. Набувають поширення різноманітні об'єднання за ознакою спільного місця проживання. Деяко менш поширені політичні молодіжні угруповання, хоча більшість політичних партій прагнуть залучати молодь до своєї діяльності, утворюють відповідні молодіжні організації.

Всі ці види неформального спілкування молоді заслуговують схвалення, якщо вони спрямовані на добрі справи і відволікають її від «романтики» кримінального світу, від безглузлого насильства, від пияцтва, наркотиків та моральної розпусти. Логіка спілкування в таких об'єднаннях спрямована на максимальне задоволення інтересів їх учасників, на їхню соціалізацію та особистісний розвиток.

Неформальне спілкування у середовищі дорослих людей також може бути пов'язане з наявністю спільних інтересів, спектр яких звичайно є більш широким. Крім сфер, характерних для молоді, він охоплює садові товариства, групи здоров'я, захоплення театром, самодіяльним мистецтвом тощо. Його логіка також спрямована на задоволення інтересів. Особливий вид складає неформальне спілкування, яке може виникати між співробітниками поза межами службових стосунків, наприклад під час культпоходів, туристичних поїздок, дружніх вечорів, присвячених певним подіям.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

Висновки. По-перше, спілкування являє собою одну з форм людської діяльності й одночасно одну з важливих життєвих потреб людини, тому воно внутрішньо іманентне не тільки самій людині, а й її буттєвому стану. По-друге, правильний вибір цілей спілкування та забезпечення успішного їх досягнення вимагають застосування основних положень логіки спілкування, які полягають у несуперечливості цілей закономірностям самоорганізації та саморозвитку людини і соціальної групи. По-третє, неухильне дотримання вимог логіки, формування змісту інформації та форми її подання вимагає від учасників ділового спілкування не тільки високої професійної компетенції, а й належної морально-етичної, психологічної і мовленнєвої культури. Знання і розуміння законів логіки коректного мислення, усного і письмового висловлення своїх міркувань стає важливою передумовою успішного досягнення цілей і завдань комунікації. По-четверте, культура, мова і логіка професійного спілкування повинні органічно поєднуватися з природною мовою загальнолюдського спілкування і його логікою, а належне володіння ними стає неодмінною складовою загальної і професійної культури фахівця.

Література:

1. Краткий психологический словарь / Сост. Л. А. Карпенко; Под общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М.: Политиздат, 1985. – 431 с.
2. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант. – Симферополь: Реноме, 2003. – 464 с.
3. Бабаєв В. М. Логіка для інженерів: Підручник / В. М. Бабаєв, С. М. Пазиніч, О. С. Пономарьов. – Харків: ХНАМГ, 2007. – 531 с.
4. Буланкина Н.Е. Гуманизация отечественного образования / Н. Е. Буланкина // Педагогические технологии. – 2008. – № 3. – С. 14-24.
5. Бодалев А. А. Восприятие и понимание человека человеком / А. А. Бодалев. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1982. – 200 с.
6. Головаха Е.И. Психология человеческого понимания / Е. И. Головаха, Н. В. Панина. – К.: Политиздат Украины, 1989. – 189 с.
7. Психология и этика делового общения /Под. ред. В. Н. Лавриненко. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 326 с.
8. Губенко Л. Г. Культура ділового спілкування / Л. Г. Губенко, В. Д. Немцов. – К.: ЕксОб, 2002. – 2000 с.